

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.5>

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Борисенко В.Д.,

аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

<https://orcid.org/0000-0002-3122-1709>

vladislav7932@gmail.com

Борисенко В.Д. Електронне урядування в публічному адмініструванні.

Стаття присвячена дослідженню електронного урядування в публічному адмініструванні.

В статті з'ясовано сутність інформаційно-комунікаційних технологій у процесі розвитку публічного управління. Звертається увага на те, що завдяки інформаційним технологіям відбувся перехід до нової форми організації діяльності органів публічної влади, а також якісно нового рівня оперативності та зручності отримання організаціями та громадянами публічних послуг.

Зазначено, що важлива роль у цьому аспекті відводиться електронному урядуванню як новій формі комунікації громадян із владою.

Розглянуто підходи до визначення поняття «електронне урядування». За результатами розгляду виділено два підходи до визначення даного поняття: вузький та широкий. Зазначається, що автори вузького підходу наголошують на можливості альтернативного способу надання державних послуг в електронній формі. Вони припускають, що електронне урядування може бути синонімом цифрового адміністрування, онлайн-адміністрування або в певному контексті трансформаційного адміністрування, яке фокусується на використанні Інтернет-технологій як платформи для обміну інформацією, надання послуг і взаємодії з громадянами, підприємствами тощо. За широкого підходу ідея електронного урядування полягає у взаємодії з громадянами та бізнесом через Інтернет та інші інформаційні системи.

Визначено основні елементи взаємодії електронного урядування з державою і суспільством, державою та представниками бізнесу, та органами влади. Вказано, що електронне урядування розглядають не лише як спосіб підвищення ефективності публічного управління та адміністрування, а й як головний елемент нової моделі демократії в інформаційному суспільстві.

Було звернуто увагу на те, що перехід до електронного урядування означає реформування всіх форм діяльності органів державного управління, зміну їх структури, завдань і функцій. Успіх цього переходу залежить від правильно обраної стратегії і тактики, координації та ефективної взаємодії всіх суб'єктів цього процесу, а саме: законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, бізнесу та суспільства.

Запропоновано внести зміни в законодавче визначення поняття «електронне урядування», викладене в Концепції розвитку електронного урядування в Україні № 649-р від 20 вересня 2017 року та замінити словосполучення «державне управління» терміном «публічне управління».

Ключові слова: електронне урядування, інформація, інформаційні технології, інформаційне суспільство, публічне адміністрування, публічна влада.

Borysenko V.D. Electronic government in public administration.

The article is devoted to the study of electronic governance in public administration.

The article clarifies the essence of information and communication technologies in the process of development of public administration. Attention is drawn to the fact that, thanks to information technologies,

there has been a transition to a new form of organization of the activities of public authorities, as well as a qualitatively new level of efficiency and ease of obtaining public services by organizations and citizens.

It is noted that an important role in this aspect is given to electronic governance as a new form of communication between citizens and the authorities.

Approaches to defining the concept of “electronic governance” are considered. Based on the results of the review, two approaches to the definition of this concept were identified: narrow and broad. It is noted that the authors of the narrow approach emphasize the possibility of an alternative way of providing public services in electronic form. They suggest that e-government can be synonymous with digital administration, online administration or, in a certain context, transformational administration, which focuses on the use of Internet technologies as a platform for exchanging information, providing services and interacting with citizens, businesses, etc. In a broad approach, the idea of e-government is to interact with citizens and businesses through the Internet and other information systems.

The main elements of the interaction of electronic governance with the state and society, the state and representatives of business, and authorities are defined. It is indicated that e-governance is considered not only as a way of increasing the efficiency of public management and administration, but also as the main element of a new model of democracy in the information society.

Attention was drawn to the fact that the transition to electronic governance means reforming all forms of activity of state administration bodies, changing their structure, tasks and functions. The success of this transition depends on the correctly chosen strategy and tactics, coordination and effective interaction of all subjects of this process, namely: legislative, executive and judicial branches of government, business and society.

It is proposed to make changes to the legal definition of the concept of “e-government” set out in the Concept of the Development of Electronic Government in Ukraine No. 649 dated September 20, 2017 and to replace the phrase “state administration” with the term “public administration”.

Keywords: e-government, information, information technologies, information society, public administration, public authority.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство називають інформаційним. Активний розвиток комп’ютерних і комунікаційних технологій дозволив збирати, зберігати, обробляти та передавати інформацію в таких обсягах та з такою оперативністю, які раніше були неможливі.

Завдяки новим інформаційно-комунікаційним технологіям виробнича та невиробнича діяльність людини безмежно розширюються завдяки залученню досвіду, знань та духовних цінностей створених світовою цивілізацією. Як наслідок, розвиток новітніх інформаційних технологій та загальна комп’ютеризація суспільства призвели до того, що для України, як і для будь-якої держави, важливим фактором розвитку стало створення ефективної системи публічного управління, яка сприяє становленню держави як правової та європейської країни з демократією, політичною та соціальною стабільністю, виробленням оптимального механізму функціонування публічної влади на основі адаптації до сучасних умов, розвитку ринкової економіки, демократичних змін у суспільстві та взаємодії з громадськістю. Завдяки використанню інформаційних технологій особливої актуальності у сфері публічного адміністрування набуло електронне урядування як невід’ємна частина сучасного демократичного суспільства та ефективної публічної діяльності.

Стан опрацювання цієї проблематики. Сферу публічного адміністрування та її основні детермінанти у галузі адміністративного права досліджували такі провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В.Б. Авер’янов, Д.М. Бахрах, М.В. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.Р. Біла, В.В. Галуцько, О.О. Губанов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, І.В. Клименко, К.О. Линьов, Р.С. Мельник, С.В. Петков, Д.В. Приймаченко, Г.Г. Почепцов, В.П. Тимошук, О.Б. Шевчук тощо. Особливе джерелознавче значення для впровадження сучасних інформаційних технологій у процеси державного управління мають праці таких науковців як: Г.В. Атаманчука, В.В. Баштанника, Л.П. Горбата, М.О. Горячківської, О.І. Громика, Я.В. Журавель, Г.В. Подзігун, К.К. Романюк, Н.С. Ручинської, А.І. Семенченко та ін. Вивченням теоретичних та практичних питань розвитку електронного урядування у своїх роботах висвітлювали В. Брижко, Ю. Базанова, О. Григор’єва, Т. Джига, О. Ємельяненко, В. Недбай, О. Литвиненко, С. Чукут та ін.

Метою статті є дослідження електронного урядування в публічному адмініструванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна епоха позначена процесами глобалізації до яких насамперед належить інформаційна сфера. Вислів Уїнстона Черчіля «Хто володіє інформацією,

той володіє світом» набув реального значення у зв'язку із впровадженням нових інформаційних технологій. Крім того, нові інформаційні технології відкрили нове комунікаційне середовище для людей, бізнесу та урядових організацій, надаючи більше можливостей для спілкування та отримання інформації абсолютно по-новому. Слід визнати, що інформаційні технології зробили можливим поширювати та отримувати урядову інформацію та послуги в доступний спосіб. Таким чином відбувся перехід до нової форми організації діяльності органів публічної влади, а також якісно нового рівня оперативності та зручності отримання організаціями та громадянами публічних послуг та інформації про результати діяльності органів влади.

Важлива роль у цьому аспекті відводиться електронному урядуванню як новій формі комунікації громадян із владою. В першу чергу вважаємо за необхідне визначити саме поняття «електронне урядування».

Аналіз наукової літератури дав змогу узагальнити визначення електронного урядування, дані українськими науковцями та звести їх до двох підходів: вузького та широкого. Так, за вузьким підходом електронне урядування є одним із засобів або інструментів, які допомагають отримувати необхідну інформацію, послуги та здійснювати комунікацію між громадськістю та владою.

Даючи визначення електронного урядування, ряд авторів наголошують на можливості альтернативного способу надання державних послуг в електронній формі. Відповідно до цього підходу, електронне урядування може бути синонімом цифрового адміністрування, онлайн-адміністрування або в певному контексті трансформаційного адміністрування, яке фокусується на використанні Інтернет-технологій як платформи для обміну інформацією, надання послуг і взаємодії з громадянами, підприємствами тощо. Таким чином, електронне урядування – це електронне надання урядової інформації та послуг 24 години на добу, сім днів на тиждень [2, с. 3].

Широкий підхід розглядає електронне урядування з точки зору ефективної взаємодії органів влади та суспільства з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та надання якісних державних послуг. Під електронним урядуванням розуміється трансформація внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин у системі публічного управління, яка забезпечується за рахунок впровадження технологій, інформації та комунікації з метою оптимізації управлінських процедур, процесів надання публічних послуг та забезпечення прав громадян. Це означає, що ідея електронного урядування полягає у взаємодії з громадянами та бізнесом через Інтернет та інші інформаційні системи [4, с. 47].

Таким чином, електронне урядування включає в себе три важливі елементи взаємодії: держава і суспільство, держава та представники бізнесу, та органи влади. Водночас громадяни отримують швидкий доступ до публічної інформації, якісніше та оперативніше адміністративні послуги та мають можливість впливати на прийняття та виконання важливих державних рішень. Бізнес отримує пільги та швидкий доступ до органів державної влади, що у свою чергу допоможе бізнесу більш результативно співпрацювати з владою. Органи державної влади отримують можливість регламентувати свою діяльність, швидше вирішувати певні завдання, покращити умови надання публічних послуг, тобто без величезних черг. Також бути відкритими та прозорими, чуткими та гнучкими до потреб громадян та бізнесу. Тому, перехід до електронного урядування означає реформування всіх форм діяльності органів державного управління, зміну їх структури, завдань і функцій. Успіх цього переходу залежить від правильно обраної стратегії і тактики, координації та ефективної взаємодії всіх суб'єктів цього процесу, а саме: законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, бізнесу та суспільства. Електронне урядування забезпечує прозорість функціонування державного апарату, усуває залежність особи від примхи чиновника, а отже, виключає корупцію [8, с. 104].

Зауважимо, що більшість дослідників трактують електронне урядування не лише як спосіб підвищення ефективності публічного управління та адміністрування, а й як головний елемент нової моделі демократії в інформаційному суспільстві. Оскільки технології електронного урядування створюють умови для ефективного залучення громадян та громадських організацій до процесів формування та реалізації публічної політики [9, с. 100].

Так, І.С. Куспляк зазначає, що електронне урядування є інструментом розвитку демократії та вважається реальним шляхом розвитку демократичних процесів у суспільстві, що знайшло своє відображення в появі терміну «електронна демократія». Можливості Інтернету та його інформаційної структури в даній галузі практично невичерпні: починаючи від інформування населення про різноманітні події, кандидатів на посади, розповсюдження інформації про партії, закінчуючи участю громадян в електронних політичних форумах, електронних виборах тощо [3, с. 396].

На думку авторів монографії «Електронне урядування: конституційно-правове дослідження», електронне урядування слід розуміти ширше ніж надання електронних послуг технічними засобами, оскільки адміністрування значно розширило сферу його застосування включивши до нього всіх зацікавлених суб'єктів та участь в управлінні. Вони вважають, що електронне урядування є ефективним інструментом для досягнення кращого управління. Тому з часом національні уряди пропонують цілий спектр нових інформаційно-комунікаційних технологій для трансформації влади на основі демократії, інклюзивності та показують високі результати діяльності [7, с. 30].

Що стосується законодавчого визначення поняття «електронне урядування», то в Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 649-р від 20.09.2017 року, електронне урядування визначено як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6].

Водночас, М.С. Міхровська звертає увагу на те, що з наближенням законодавства України до європейського, у науці адміністративного права все частіше вживається термін «публічне управління» [5, с. 301], оскільки, як підкреслює відомий адміністративіст В.Б. Авер'янов, «...слід утверджувати думку, про те, що в кінцевому підсумку раціоналізаційні аспекти державного управління повинні бути підпорядковані аспектам його демократизації та гуманізації [1, с. 25]». Тому, М.С. Міхровська вважає, що необхідно відійти від концепції застарілого «державного управління» на користь сучасної «сервісно-спрямованої системи публічного управління», яка домінує в європейських країнах. І хоча в науковій літературі термін «публічне управління» часто перекладається як «державне управління», проте поняття публічне управління не тотожне поняттю державного управління, воно має значно ширший обсяг, іншу мету та засоби здійснення [5, с. 301].

Вважаємо, що позиція Кабінету Міністрів України, викладена в Концепції розвитку електронного урядування в Україні № 649-р від 20 вересня 2017 року, є найбільш вдалою з усіх наведених визначень електронного урядування. Проте, враховуючи позицію М.С. Міхровської, пропонуємо замінити словосполучення «державне управління» терміном «публічне управління».

Отже, електронне урядування можна визначити як форму організації публічного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Водночас, за словами Р. Юсіфбейлі, численні визначення поняття «електронне урядування» мають одну спільну рису – вони підкреслюють активну роль держави в реалізації концепції електронного урядування як ініціатора, інструмента реалізації, координатора та ключового учасника адміністративних, службових, демократичних та управлінських процесів [9, с. 100].

Таким чином, впровадження електронного урядування у сферу публічного адміністрування полягає у створенні якісно нових форм організації діяльності органів публічної влади шляхом залучення громадськості до участі в управлінні державними справами з використанням мережі Інтернет та забезпеченням взаємодії з громадянами шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів та можливості отримувати публічні послуги в електронному вигляді.

Висновки. Зростаюча роль інформаційних технологій є одним із домінуючих факторів сучасного розвитку держави та всього суспільства, який суттєво впливає на стан соціальної системи та розвиток її інститутів. Вплив держави на науково-технічний прогрес є чинником, який безпосередньо формує такі явища сучасності, як глобальне та національне інформаційне суспільство, які в свою чергу впливають на саму державу та діяльність суб'єктів публічного адміністрування. Стрімкий розвиток інформаційних технологій призвів до впровадження в діяльність органів публічної влади електронно-урядування як невід'ємного елемента взаємодії органів публічного управління з громадськістю.

Активне впровадження сучасних інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя та в діяльність органів публічного управління є одним із пріоритетних напрямів державної політики. Електронне урядування, впроваджене в державне управління, трансформує його, створюючи нову модель державного управління, яка докорінно змінює відносини між громадянами та владою, забезпечуючи передусім партнерські відносини, забезпечуючи чесність, прозорість і контроль влади. Завдяки збільшенню процесів обміну інформацією та розвитку інформаційних технологій змінюються принципи, методи і форми управлінського впливу владних структур в інформаційно-комунікаційному просторі на всі системи публічних відносин.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В.Б. Адміністративна реформа і правова наука. *Право України*. 2002. № 3. С. 20–27.
2. Жекало Г.І., Заяць М.Я., Вакун О.В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. С. 1–6.
3. Куспляк І. Основні теоретичні підходи до поняття «електронне урядування»: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), Л.І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю.П. Аленін [та ін.]; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2010. Вип. 40. С. 391–400.
4. Куспляк І.С. Електронне урядування як інструмент формування прозорої та відкритої політичної влади: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Одеса, 2012. 204 с.
5. Міхровська М.С. Публічна адміністрація, державне управління та електронне урядування: особливості взаємозв'язку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 69. 2022. С. 299–303.
6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80?find=1&text=%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B5+%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#Text> (дата звернення: 22.03.2023).
7. Романчук О.З., Бисага Ю.М., Берч В.В., Нечипорук Г.Ю., Чечерський В.І. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: Монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 196 с.
8. Сопілко І.М., Сай Р.Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 2 (55). С. 102–107.
9. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні та адмініструванні сучасної України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Випуск 20. С. 99–102.